

רפת החלב לאן?

ראובן זלץ

מתחילת ינואר 2014 ועד יוני השנה, נרשמה עליה של כ-7 אחוז בייצור החלב בישראל. התנובה לפרה כפי שמספר לירון תמיר, כלכלן מועצת החלב "עלתה בצורה לא ממש מוסברת בשני ליטר חלב ליום". רגע לאחר תחילת השנה, מנסה תמיר לשרטט את פני משק החלב לשנים הקרובות ומצביע על מגמות ושינויים

לירון תמיר, מבין את נפש הרפתן, מי שהיה חבר קיבוץ נירים (חוטף עזה לדבריו) והיה רפתן כ-5 שנים, מודע בהחלט לשינויים הגדולים הפוקדים את הרפת הישראלית ואת משק החלב. כיום, בתפקידו ככלכלן מועצת החלב, הוא מביט בפרספקטיבה על ההבדלים שהתרחשו ומנסה לצייר תמונת מצב עדכנית עד כמה שניתן על הרפת הישראלית ועתידה. הרפת עברה מהפכה ומוסיף "בכל הקשור לטכנולוגיה, היו פריצות דרך מעבר לחליבה אוטומטית, החקלאות הפכה למדויקת, טיפוח גנטי. שדרוג רציני בתחום ההשקעות, שינוי בגישה של היחס לסביבה, יותר דגש על רפת עצמאית, איכות סביבה, גישות חדשות בתחום המזון ועוד".

הפרה הישראלית כל הזמן מתקדמת

לירון תמיר מגלה לנו כי מאז תחילת שנת 2014 ועד יוני השנה, יש עליה מתמדת בייצור החלב. התחזית לשנה הנוכחית עומדת על כ-90 מיליון ליטר חלב, גידול של כ-7 אחוז מהתכנון הצפוי. אין לו עדיין תשובות ברורות לעליה החדה אך הוא אומר לנו כי "הפרה הישראלית כל הזמן מתקדמת ובכל הפרמטרים. התנובה לפרה עלתה מאז תחילת השנה, בכשני ליטר חלב ליום ועדיין יש לנו לסכם את החודשים האחרונים שנותרו". אם זאת הוא אומר "אולי הקין היחסית קל שהיה, השפיע על ייצור החלב, אך יש לבדוק זאת לעומק". כתוצאה של פרישת יצרנים מ-130 רפתות, היה חשש מגידול בשיעור התת ביצוע, אך בפועל הוא הצטמצם".

מה עם עודפי ייצור והאופציה לייצא?

"נוצרו עודפי ייצור והעודפים הללו מתבטאים בעליה במלאי החלב ולכן נערכים ליצוא המוצר לחו"ל כמו גם יצוא אבקת חלב לעזה. מזון לבעלי חיים וענף השוקולד. עדיין יש ניסיונות לייצוא לרוסיה. מקווים שזה יקרה בעתיד, זה פוטנציאל שוק גדול ולדעתי יש לפעול בנמרצות למען השגת מטרה זו. אני לא יודע אם הרבה יודעים אך במהלך השנה האחרונה, כולל בימי מבצע 'צוק איתן' מכרנו ושלחנו אבקת חלב לרצועת עזה וגם כיום אנחנו ממשיכים בשיווק זה".

רשות המים יצאה
ברגולציות חדשות
המגדירה את הרפת
כמפעל תעשייתי ולפי
זה ייקבעו האגרות.
כנראה שהרפת
הישראלית או חלק
מהרפתות יצטרכו
לעשות קדם טיפול בכל
נושא השפכים ויידרשו
שם השקעות עדיין אני
לא יודע מהיכן

משק עתידי

במבט לעתיד, אומר לירון תמיר כי הנחת העבודה שלו היא "ענף החלב יהיה מתוכנן ומאוד מדויק. כדי להגן על החקלאים יצא חוק החלב מ-2011. כל עוד ענף החלב ימשיך להתייעל ויספק מוצרים באיכות גבוהה והמחירים נאותים, היתרונות של התכנון יצדיקו את המשכו. וכמובן היערכות ענף החלב ל-2025".

תכנון במשק החלב?

"ענף החלב בשונה מרוב ענפי החקלאות, הוא ענף מתוכנן בתכנון מרכזי, על ידי רגולטור. שזה אומר מי ייצר כמה ייצר ובאיזה מחיר. משרד האוצר מתנגד כבר שנים לרגולציה ולמעורבות ממשלתית. ההתמודדות היא בשני מישורים, הראשון הוא במישור הפוליטי ומול קובעי המדיניות. והשני, להדגיש את היתרונות בתכנון יעיל ומדויק דבר שיצדיק את עצמו כלכלית וחברתית. כל עוד נדע לפעול נכון, בשני תחומים אלו, אני מאמין כי המצב יישאר כפי שהוא. קיימות מטרות נוספות כמו ביזור, אספקה, התיישבות ועוד שאלו דברים לא פחות חשובים".

מה בעצם ההבדל המרכזי בין משק החלב לבין ענפי החקלאות?

"תראה, בשאר ענפי החקלאות אין רגולציה, יש תכנון אך אין חוק כמו חוק החלב".

איך ניתן להגדיל את רווחיות הרפת?

"הרפת הישראלית מתייעלת בקצב של שני אחוז בשנה. מידת ההתייעלות והפירון בכלכלה זה לא דבר פשוט. כל רפת, ברמה הפרטנית שלה אם היא תהיה יעילה יותר ותקטין את רמת ההוצאות שלה, היא תתקדם ותצליח. ברמה הלאומית, אם לא נתייעל לא נהיה תחרותיים, לא נוכל להתמודד מול היבוא ולא נוכל לשפר רווחיות ומחירים נאותים לשוק".
יש רפתנים הטוענים כי גם אם הם התייעלו הדבר לא יביא לכנסות גבוהות יותר מבחינתם?
תמיר "זה נכון שיש טענה כזו, אך בכל מקרה אם משק החלב לא יהיה יעיל ומתוכנן היטב תהיה לנו בעיה גדולה, הן מבחינת רמת מחירים לצרכן והן מבחינת נושא ייבוא מוצרי החלב. כך שבמקרה הזה, ההתייעלות בסופו של דבר לטובת הרפת".

יש עתיד לרפתות משפחתיות

יש עתיד לרפתות המשפחתיות?

"כן, אני בהחלט רואה עתיד לרפת המשפחתית. רוב ייצור החלב בעולם נעשה ברפתות משפחתיות. ברפת אפשר להגיע ליחידת ייצור יחסית כלכלית שברובה מנוהלת על ידי המשפחה. לרפתות קטנות, מתחת ל-40 פרות לא נראה לי שיש מקום. הרפתות המשפחתיות יצטרכו להיות יחסית גדולות לכיוון המאה פרות".

הרפתנים טוענים כי רווחיותם הולכת ונשחקת?

"תראה, רווחיות הרפת נשחקה, זה ללא ספק. הרפתן עובד כל היום, כל השבוע, כל השנה. זהו ענף קשה החשוף למחלות, גניבות, מחירי מזון ועוד. זה ענף הדורש השקעות גדולות ולטווח ארוך. להקים רפת זה עסק של מיליונים. מועצת החלב מנסה לשמור על התקבולים ביחס לתשומות. הרי מה חקלאי רוצה, לשמור על פער סביר בין הוצאות להכנסות".

איך מחיר מוצרי החלב בארץ היחס לעולם המערבי?

"בגדול, בישראל מוצרי החלב יותר יקרים מאשר בעולם, אך לא בצורה מהותית. בכל מקרה השוואה כזו היא בעייתית.

יש כמה סיבות, ברוב מדינות העולם לא מוטל מס ערך מוסף, בארץ יש ריכוזיות גדולה של השוק הקימונאי. בישראל אין סבסוד ישיר של החקלאים, האיחוד האירופאי, למשל, מסבסד את החקלאות ואת משק החלב. בישראל אין תנאים מיטביים לגידול חלב, עלות הייצור במדינות אחרות כמו אוסטרליה ברזיל, זולה בהרבה יותר. אם תוסיף לכל זה את נושא הכשרות בתחום החלב ובאם לוקחים בחשבון כי ישראל היא סוג של משק כלכלי קטן יחסית וסגור, מה שאומר שאנחנו צריכים לייצר מגוון רחב של מוצרים דבר שיכול לייקר את עלויות הייצור בהשוואה לשוק האירופאי, אז תקבל תמונה כוללת יותר. אך שוב, הפער הוא לא מהותי בהשוואה לתחומים אחרים או אפילו מוצרי מזון אחרים".

תמיר "כן, אני בהחלט רואה עתיד לרפת המשפחתית. רוב ייצור החלב בעולם נעשה ברפתות משפחתיות. ברפת אפשר להגיע ליחידת ייצור יחסית כלכלית שברובה מנוהלת על ידי המשפחה"

השקעות בתחום איכות הסביבה ההופך לנושא מהותי?

"כן, ללא ספק זה נושא חשוב מאוד. רשות המים יצאה ברגולציות חדשות המגדירה את הרפת כמפעל תעשייתי ולפי זה ייקבעו האגרות. כנראה שהרפת הישראלית או חלק מהרפתות יצטרכו לעשות קדם טיפול בכל נושא השפכים ויידרשו שם השקעות עדיין אני לא יודע מהיכן. אני מניח שיהיו מענקי השקעות, כל השאר, הרפתן יצטרך לשים מכיסו וזה ייכנס לתחשיב מחירה, גם ההשקעה וגם המחיר והגם האגרות. זוהי גזירה שהרפת ים יצטרכו לעמוד בנם ולקבל עזרה ותמיכה, אך זה נושא בדיונים ובטיפול ממש עכשווי. בגדול אני יכול לומר לך שהרפת הישראלית איננה גורם מזהם, נעשתה מהפכה בתחום הזה. דבר נוסף הפרה הישראלית לא רק שלא מזהמת אלא תורמת לאיכות הסביבה דרך מוצרי המזון שהיא קולטת".

לקראת הכנס שהנושא המרכזי הוא רפת העתיד, מה הבשורה שלך מול יצרן החלב?

"צריך למצוא יחד כיצד להפוך את הרפת למקור פרנסה בעיקר לעובדים ישראלים. זה לא דבר פשוט כי זו עבודה מסביב לשעון ומאוד מורכבת. להיות רפתן זה עניין של אורח חיים ואני לא יודע כמה הרפת יכולה לתגמל עובדים לאורך זמן ולהפוך את הרפת למקום עבודה אטרקטיבי. יש מקום להתמודד עם האתגרים העתידיים, בניהול, גידול, מודרניזציה ועוד. רפת העתיד צריכה להיות ידידותית לסביבה ולקהילה וכמובן רגישה לרווחת בעלי החיים ולאיוות המוצרים שבה ובאותה עת גם לדעת לשמור על רווחיות. אין לי עדיין פתרון קסם, אך קיימת כל הזמן התקדמות בתחום, זה בהחלט אתגר העתיד". לקראת סיום מבקש לירון תמיר לאחל כנס מוצלח ושנה טובה, פוריה ומוצלחת לרפתנים ולכל העוסקים במשק החלב בישראל.

